



ДЕЦАТА И СЪДЪТ: КАКВО СЕ СЛУЧВА В ЕДНА СЪДЕБНА ЗАЛА?¹

Необходимо ли е гражданско наблюдение на законите, които се прилагат към деца и младежи?

През последните десет години се забелязва засилване на гражданската активност в ключови сфери на обществения живот. От 2004г. Сдружение „Център на НПО в Разград“ организира гражданско наблюдение на съдебни процеси с участие на деца. Паралелно подлагаме на мониторинг системите за социална закрила на децата и юношите.

Силното обществено внимание към темата за децата и нуждата от сериозна реформа в системата за грижите за деца, налага специално наблюдение на съдебните институции. Необходимо е наблюдение на образуването и разглеждането на съдебни производства, в които участват непълнолетни и малолетни лица.

Провежданата в момента деинституционализация на 120 социални институции с над 4500 деца налага специално наблюдение на съдебните процеси с участието на деца.

Набиращата енергия социална услуга „приемна грижа“ засилва отговорността на съда при вземане на решения за съдбата на всяко дете. Ние наблюдаваме как съдът изпълнява и прилага съдебните процедури за закрила на децата и прилагането на т.н. „шадящо правосъдие“.

От началото на 2012г. Център на НПО в Разград осъществява национален проект “Правосъдие близо до хората: втора фаза”, в който са включени 24 съдилища в Южна България.

Междинен доклад за напредъка на съда в Южна България беше представен по време на Втората национална конференция „Правосъдие близо до хората“, проведена на 19.02.2013г. в Националния институт на правосъдието, град София.

Наблюдението е фокусирано върху граждански и административно-наказателни производства, водени по Семейния кодекс (СК), Закона за защита от домашно насилие (ЗЗДН), Закона за закрила на детето (ЗЗДет.), Указа за борба с дребното хулиганство (УБДХ) и Закона за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (ЗБППМН).

Наблюдението изследва как се прилагат законите, които са насочени да закрилят децата и в които участват деца. Използваме утвърдена в практиката карта за наблюдение на граждански дела, като е направен актуален преглед и редакции съгласно последните изменения в законодателството. Подготвя се кардинална промяна в законодателството за деца – отмяна на два закона и приемане на нови. Картата за наблюдение позволява промяна и усъвършенстване.

В съдебните заседания ние наблюдаваме поведението на всички участници в един съдебен процес и как се гарантират правата на децата. Осигурява ли съдът специални условия за работа с деца? Има ли подходяща обстановка в съдебните палати,

¹ Статията е публикувана в сп. “Образование“, брой 3, май-юни 2013г., ISSN 0861-475X

където децата да се чувстват спокойни и защитени? Оценява ли съдът периодично процедурите и условията за работа с деца и въвежда ли нови процедури при необходимост? Съдиите и съдебните служители обучават ли се за работа с деца? Съдът анализира ли работата си с деца в сътрудничество с органите по закрила на детето и граждански организации и информира ли обществеността?

Мониторингът показва, че делата заведена по Закона за закрила на детето се разглеждат експедитивно, отчитайки сложността на тематиката. Във всички наблюдавани съдилища съдиите подхождат отговорно, внимателно и загрижено, когато става дума за закрилата и правата на децата. Считаме, че държавата, в лицето на изпълнителната и съдебната власт, трябва да разработи обща програма за създаване на подходящи условия за водене на съдебни процеси с участие на деца. Препоръчваме на територията на всеки съдебен окръг да се планира създаването на т.н. „синя стая“, в която да бъдат изслушвани децата.²

Продължават да се следват остарели според нас стереотипи, при които съдът бърза да изпрати детето, което се отглежда в семейство в риск в социално заведение, без да опитва като първа мярка да постанови услуга в общността или приемна грижа при други родители.

Практика е съдът да настанява децата в институции до навършване на пълнолетие (18г.) по молба на социалните служби. В момента част от тези деца продължават да живеят в домовете след срока на съдебните решения и са там в нарушение на закона.

По правило, когато в процеса участват деца в залата, заедно с тях присъства психолог или представител на социалните служби. Наблюдавана е и съдебна практика, при която съдебни дела се разглеждат и без участието на експерти, а съдът ги допуска в залата само „при необходимост“.

- Наблюдението счита, че предмет на държавната политика трябва да стане и задължителната специализирана подготовка на магистратите за работа с деца, участници в разглежданите дела.
- Според нас е необходимо периодично преразглеждане на мерките за закрила по ЗЗД по инициатива на социалните работници или директорите на домове.
- Необходимо е да се поставят измерими срокове за наложените мерки по ЗЗДет., които да съответстват на развитието на децата. Съдът трябва да съобразява индивидуалното развитие и да настанява децата за определен срок.

В случаите на деца с увреждания съдиите не са виждали децата лично или на снимка. **Децата не са изслушват в съда, защото според съдиите медицинската диагноза показва, че не е в интерес на децата те да бъдат лично в съда!?** За своето решение съдът се доверява на социалните работници и техните доклади, като не се търсят алтернативни източници на информация.

Различна е практиката в някои окръжни прокуратури, когато трябва да вземат решение дали да подадат молба до окръжния съд за поставяне „под запрещение“ на дете. Някои прокурори са посетили лично домове, за да видят децата и да се запознаят с

² Ние приветстваме процеса на „щадящо правосъдие за деца“. Последната „синя стая“ беше открита на 19.02.2013г. в град Дупница, област Кюстендил.

тяхното общо и здравословно състояние. **Личното посещение и контакт е добра практика в дейността на съдебната власт при приложение на ЗЗДет.**

За облекчаване процеса на вземане на решения за децата, **директори на домове са предприели инициативи за поставяне под пълно запрещение в сътрудничество с окръжната прокуратурата.** Процесът е изключително важен за децата и според нас трябва да се следи внимателно, заради голямата отговорност на един човек за много деца с увреждания, включително и да разполага с личните им финанси.

- Смятаме за наложително Комисиите за детето към Кмета на всяка община да наблюдават този процес и периодично да проверяват документацията по повод упражняването на правата върху децата под “запрещение” (б.а. пълно или частично).
- Държавната агенция за закрила на детето да създаде регистър и също да контролира грижата за “децата под запрещение”.

Ние наблюдаваме интересни подходи в приложението на архаични правни норми, които продължават да са инструмент за репресия. Ярък пример е Указът за борба с дребно хулиганство, който се прилага от полицейските служби със санкцията на районния съд.

Препоръки за прилагане на Указ за борба с дребното хулиганство³

Продължават да са актуални препоръките на екипа ни от 2011г.:⁴

- *Да се прилага разпоредбата в УБДХ (чл.1, ал.4), която предвижда да се прекратяват съдебните дела, а случаите да се насочват към местните КБППМН и детски педагогически стаи на МВР (ДПС).*
- *Прилагането на УБДХ да включва задължително регистър, в който да се вписват наложените мерки за наказание „задържане в подразделенията на МВР”, който да се контролира от прокуратурата.⁵*
- *Местата за задържане на лица и изтърпяване на административни мерки трябва да станат обекти с обществено предназначение по смисъла на Закона за здравето, за да се осъществява административен контрол върху условията за живот.*
- *Наказанието „задържане в подразделенията на МВР” по УБДХ да бъде прилагано само в места, които да отговарят на основните европейски стандарти за сигурност и хигиена.*
- *В УБДХ да се предвиди възможност бързата процедура да не е задължителна за всички съдебни дела, а само за тези, при които общественият интерес налага това.*
- *Когато непълнолетни нарушители са изправени пред съда по УБДХ, задължително на процеса да бъдат представени Дирекция „Социално*

³ Междинен доклад за напредъка на съда в Южна България 2012, стр.40-41: <http://watch.ngo-rz.org/bg/catalog/item29.html>

⁴ Доклад за напредъка на съда в Северна България 2010-2011: <http://watch.ngo-rz.org/bg/catalog/item14.html>

⁵ Коментар на екипа на проекта: „Не може да се създава и води регистър за неблагоприятни обстоятелства, какъвто не е предвиден в закон”

подпомагане” и Отдела за закрила на детето, които да дадат становище по случая, съгласно нормите на Закона за закрила на детето.

- *Да се уведомява задължително прокуратурата и да се изисква становище от нея по всяко конкретно съдебно дело (внесена полицейска преписка).*
- *Прокуратурата да участва в съдебните производства по УБДХ срещу непълнолетни младежи, обвинени в нарушение на обществения ред.*
- *Когато подсъдими по УБДХ са непълнолетни към тях да се прилага санкция, различна от „задържане в поделенията на МВР”. Младежите в тази възраст трябва задължително да посещават учебни занятия, а съдът с подобно решение препятства достъпа им до образование. Освен това т.н. “полицейски кучкарници” не отговарят на санитарните норми за живот и там липсват условия, които да гарантират здравето и безопасността на ненавършилите пълнолетие деца и младежи. Предлагаме промените да следват логиката, според която в Закона за административните нарушения и наказания глобата за непълнолетните бе заменена с обществено порицание.*

Препоръки относно Закона за закрила на детето

Препоръки за изменение в закона:

- За да се защитят правата на децата, законът да предвиди задължителното назначаване на техен особен представител, който по време на съдопроизводството да гарантира съблюдаването на техните интереси.
- Да бъде задължително присъствието на психолог и представител на Дирекция „Социално подпомагане” в съдебната зала по време на процес, в който участва дете, а не както е предвидено в момента “при необходимост”.
- Законът да даде възможност на съда да насочи и когато е необходимо да задължи родителите или настойниците да ползват услугите на психолог за укрепване емоционалното състояние и психичното равновесие на поставените в риск деца.
- Законодателят да предвиди възможност за провеждане на съдебна процедура без участието на родителя, когато интересите на децата налагат това.

Препоръки за подобряване работата на съда по прилагането на закона:

- Да се търсят алтернативи освен настаняването на децата в домове за деца, лишени от родителска грижа, като се обръща внимание на възможността те да бъдат отглеждани от приемни семейства.
- Да се обособят специални помещения за изслушване на деца – т.нар “синя стая”.
- Да се въведе в съдебната практика повишена отговорност за преценка на родителските грижи и семействата, които не покриват минималните стандарти да бъдат насочвани със съдебен акт към специализирани програми за повишаване на родителския капацитет.

През месец юни 2011г., на национална конференция в град София, ние обявихме пакет от препоръки за подобряване на няколко ключови области в правосъдието – към ключови институции и за промяна на нормативната уредба.

ЗАКОН ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО⁶

Наблюдението на съдебни дела, заведени по Закона за закрила на детето, е включено в мониторинга, защото урежда гарантираната от държавата закрила на особено уязвимата група на децата. В наблюдаваните дела попадат такива на деца в риск или пък са лишени от родителска грижа и за тях отговорност носят институциите. Те са най-уязвимите групи и се нуждаят от специален подход при правораздаването.

Съдебната практика показва, че когато решават казуси, свързани със защитата и сигурността на децата магистратите, са добросъвестни и отговорни. В масовия случай обаче те предпочитат да следват познати стереотипи, вместо с помощта на съдебните актове да утвърждават модерните практики за приемна грижа, които са предпочитана мярка в обществата със силно развити мрежи за социална защита и високи стандарти в гарантирането на човешките права и равните възможности на хората.

Според наблюдението в повечето случаи, когато в съдебен процес се разглеждат интересите на деца и трябва да се постанови кой да се грижи за тях, съдът изпраща малолетните българчета в социален дом (институция). Решението на съда отговорността за отглеждането детето да бъде възложена на роднини или на приемно семейство, все още е рядкост, отколкото предпочитана практика. Положителен пример в това отношение наблюдението регистрира в Районен съд в град Левски и град Разград.

В българското съдопроизводство няма сериозен опит в използването капацитета на гражданския сектор при възлагането на грижите за децата, оставени без родителска подкрепа. Малко на брой са неправителствените организации, които работят по този проблем и тяхната дейност не е добре позната и популяризирана. Съдилищата не търсят експертни мнения от техни представители, дори когато става дума за съдбата на деца в риск, за които гражданските структури са полагали грижа.

Според нас е абсолютно наложително да участва прокурор, когато в съда се разглежда съдебен процес, свързан със съдбата на деца. При тези дела съдът кредитира като доказателства единствено становищата на заинтересованите институции – Дирекция "Социално Подпомагане" (ДСП), Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД) или показанията на приемни родители, защото много от родителите не се явяват лично в съда. Интересите на родителите или другите им законни представители не винаги съвпадат с тези на децата и в това налага държавата да се яви като надзорник в тези специални съдебни дела. При необходимост децата да бъдат изслушвани (разпитвани) от съдия, това задължително трябва да става с помощта на психолог (педагог или социален работник), в специално пригодена за целта "синя стая", с каквато само няколко български съдилища разполагат.

Районен съд – Шумен показва напредък в тази посока, защото той е първият от наблюдаваните съдилища, който ползва обособена „синя стая“ в намиращ се наблизо социален център. В процеса на наблюдението беше открита и друга „синя стая“ в ОД на МВР – Велико Търново.

Препоръки за прилагане на Закон за закрила на детето⁷

⁶ Доклад за напредъка на съда в Северна България, 2011, стр.23, <http://watch.ngo-rz.org/bg/catalog/item23.html>

⁷ Пак там, стр.13.

- В съдебните палати да се обособят отделни помещения за изслушване на деца – т.н. синя стая.
- В съдебните заседания да участва експерт-психолог (социален работник), който да подпомага децата, когато има назначено изслушване.
- Съдебните процеси по този закон да се разглеждат винаги с участието на прокурор, защото интересите на децата не винаги съвпадат с тези на техните законни представители.
- Съдът да не допуска да се разглежда съдебно дело, свързано с деца, без на страните да е осигурена адекватна адвокатска защита и представителство.
- В случаи на постъпили молби за прилагане на мерки за закрила на детето (ограничаване на родителски права или настаняване в приемно семейство), съдът да назначава съдебен оглед в жилището.
- Съдът да указва на Дирекциите „Социално подпомагане” и Отделите за закрила на децата да предлагат алтернативни решения за настаняване на детето, различни от институционализация. В ЗЗДет. и Закона за социално подпомагане са предвидени варианти на социални услуги в общността, като „Приемна грижа”, центрове за обществена подкрепа, дневни центрове, други.
- Да се установи практика съдът да насочва родителите към специализирани програми в полза на укрепване на връзката им с децата и повишаване на родителския капацитет.
- Да се насърчава практиката на сътрудничество между ангажираните институции със закрилата на децата и неправителствените организации, които работят по този проблем у нас.

ПРАКТИКИ ОТ СЕВЕРОИЗТОЧНА БЪЛГАРИЯ

В Районен съд – Варна са разгледани 911 съдебни дела по Закона за закрила на детето (чл.26 - настаняване извън семейството) за 4 години (2008-2011г.).⁸ Значително по-малко са съдебните дела за прекратяване на настаняването (чл.30 от ЗЗД) за същия период – 59 дела.

В случаите на разглеждане на съдебни дела на деца от социални домове, съдиите не са виждали децата нито лично, нито на снимка. Децата не са изслушвани в съда, защото според съдиите диагнозата показва, че не е в интерес на децата те да бъдат в съда.

Различна е практиката на някои окръжни прокуратури, когато трябва да вземат решение дали да подадат молба до окръжния съд за поставяне под запрещение на дете. Специалисти от Центровете за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) във Варна и Русе споделиха, че прокурори са посетили лично ЦНСТ, за да видят децата и да се запознаят с тяхното общо и здравословно състояние. Личното посещение и контакт е добра практика в дейността на съдебната власт при приложение на ЗЗД.

Съдът не може да избере институция където да бъде настанено детето, защото те не знаят къде е по добре за детето. Това се преценява от специализирания орган (ДСП/ОЗД), който предлага на съда една или няколко възможности. Въпреки тези институционални ограничения, съдът може да бъде активен и да проучи по-

⁸ Информацията е предоставена от Пресслужбата на Районен съд – Варна на 29.06.2012г. Съдът беше обект на гражданско наблюдение през 2011г.

внимателно къде ще отиде да живее детето. Не би трябвало да се подхожда механично и да с енастанява дете само и защото има свободни места в определена социална институция.

Констатираме парадокс, който може да бъде квалифициран като институционален конфликт на интереси. Дирекция Социално подпомагане (Отдел за закрила на детето) подава молба до районния съд по местоживеее за налагане на мерки по ЗЗДет. В съдебно заседание същият орган издава социален доклад в качеството си на специализиран държавен орган за закрила на детето. Един и същи орган инициира съдебно производство (заинтересована страна) и след това участва като „експерт с доклад“ (с презумпция за обективност и безпристрастност).

Липсата на алтернативност при провеждане на социална оценка и издаване на социални доклади от ДСП/ОЗД, не гарантира пълна обективност на експертизата.

Обикновено съдебните дела за настаняване на деца в социални услуги от институционален или резидентен тип грижа продължават средно между два и шест месеца по думите на съдии от РС – Варна.⁹

Социални работници от община Две могили споделят, че **съдебните дела по ЗЗДет. продължават над една година (практиката на Районен съд – Бяла, област Русе), което е доста продължителен период и не е в интерес на децата.** Съдебни решения са издадени повече от 6-7 месеца от подаване на молбата от ДСП – община Две Могили. Има и случаи на издадени решения повече от 12 месеца от подаване на молба от ДСП.

Според директорите на ЦНСТ, за облекчаване процеса на вземане на решения за децата, те са предприели инициативи за поставяне под пълно запрещение в сътрудничество с окръжната прокуратурата. Процесът е изключително важен за децата и според нас трябва да се следи внимателно, заради голямата отговорност на един човек за много деца с увреждания.

ПОРАСНАЛИТЕ ДЕЦА

Преди 4-5 години голямата част от „децата в домовете“ са били под 18 годишна възраст. В момента те вече са пълнолетни, но продължават да живеят в ЦНСТ за деца с увреждания. Липсата на изградена подходяща социална инфраструктура за възрастни, както и на съпътстващи социални услуги в общността, задържа „порасналите деца“ в социалните домове за деца. Допълнителен аргумент е най-високият стандарт, който е определен за издръжка на едно дете в ЦНСТ за деца с увреждания – 7255 лв. на едно дете за 1 година.¹⁰

Преместването на един младеж над 18г. в ЦНСТ за възрастни е нормалната социална практика, която би трябвало да се очаква. АСП с местните ДСП/ОЗД би трябвало да планират предварително всеки конкретен случай на дете - да е ясно кога едно дете навършва пълнолетие (става на 18г.) и каква да бъде неговата съдба след това. За всеки клиент на ЦНСТ за деца трябва предварително да бъде изготвен план за преместване, реинтеграция или услуга в общността (приемна грижа и други). **Ключова е ролята на районния съд да вземе най-правилното решение в интерес на детето.**

⁹ Районен съд – Варна е с висока натовареност според статистиката на Висш съдебен съвет. За 2011г. в съда са постъпили 35634 съдебни дела. По шат са 40 съдии, но са работили 35 само. За сравнение в РС Бургас са постъпили 19002 съдебни дела или с около 45% по-малко от РС Варна; В Районен съд - Пловдив 53 съдии са разгледали 38943 съдебни дела.

¹⁰ Решение 265/29.04.2012г. на Министерски съвет на Република България, стр.18.

РАЙОНЕН СЪД - БЛАГОЕВГРАД¹¹

Сравнителен анализ на делата по Закона за закрила на детето, постъпили и разгледани в РС-Благоевград за 2009г.-2011г.

Година	Несвършени дела в началото на отчетния период	Постъпили	Общо дела за разглеждане		Свършени		Свършени до 3 месеца
			За настаняване на дете извън семейството	За прекратяване на настаняването	Постановено настаняване	Прекратени настанявания	
2009	8	72	68	12	62	11	60
2010	7	114	88	33	78	25	88
2011	18	118	119	17	115	16	112

През анализираният период се наблюдава **значително завишение на постъпилите и разгледани дела по този нормативен акт**, като повечето дела имат за предмет настаняване на дете извън семейството и по-малко от тях са свързани с прекратяване на настаняването. Делата се разглеждат **в изключително кратки срокове** и приключват до 3 месеца.

Основните проблеми при прилагането на ЗЗДет. са свързани с трудности при призоваването на родители на децата и тяхната неоткриваемост и мобилност. В такива хипотези съдиите считат, че следва **законодателят да предвиди възможност за провеждане на съдебната процедура без участието на родителя**, а за децата да се предвиди възможност за участие на **особен представител**, разноските за който обаче да не са за сметка на бюджета на съда, като държавата предвиди съответно перо за такива разходи или обезпечи особени представители чрез съответни свои общински и социални структури.

Сравнителен анализ на делата по Закона за борба с противообществените прояви на малолетни е неълнолетни, постъпили и разгледани в РС - Благоевград за 2009г.-2011г.

Година	Несвършени дела в началото на отчетния период	Постъпили	Общо дела за разглеждане	Свършени	Свършени до 3 месеца
2009	0	4	4	4	4
2010	0	1	1	1	1
2011	0	3	3	3	3

Анализът на постъпленията показва, че този вид дела са сравнително редки в съда. Те **се разглеждат в кратки срокове и винаги приключват до 3 месеца**. При работата по тези дела винаги е налице много добро сътрудничество между РП и съответните общински органи, чието участие е задължително. В тези производства задължително се изслушват и родителите на детето с противообществени прояви, като задължително се изисква и изслушва и социален доклад .

¹¹ Първоначален доклад във връзка с дейността на Районен съд – Благоевград в наблюдаваните области (б.а. по проект „Правосъдие близо до хората: втора фаза“) на съдия Екатерина Николова, председател, Пресконференция за представяне на проекта в ОС – Благоевград, 26.03.2012г.

Основни проблеми при приложението на ЗППМН: Практиката показва, че след настаняването на детето във възпитателно училище-интернат за полагане на специални грижи, в тези заведения не е обезпечен достатъчно ефективен контрол, дисциплина и мотивация за престой на децата, поради което не са редки случаите, настанени по такива дела деца да напускат самоволно домовете, да бягат от тях и да се налага повторно съдействие на съда за тяхното връщане и изпълнение на съдебният акт.¹²

РАЙОНЕН СЪД - ПАЗАРДЖИК¹³

Обект на наблюдението са дела по СК, ЗЗДет., ЗЗДН, УБДХ и ЗБППМН. През 2011 г. са постъпили и разгледани общо 172 дела по ЗЗД.

Година	Несвършени дела вначалото на отчетния период	Постъпили	Общо дела за разглеждане		Свършени		Свършени до 3 месеца
			За настаняване на дете извън семейството	За прекратяване на настаняването	Постановено настаняване	Прекратено настаняване	
2009	7	125	104	28	87	25	109
2010	20	207	203	24	185	23	206
2011	19	172	172	19	151	16	167

Сравнителен анализ на делата по Закона за закрила на детето, постъпили и разгледани в РС - Пазарджик за 2009 г., 2010 г. и 2011 г.

По 104 от делата е била предприета мярка за закрила -настаняване на детето извън семейството, а по 28 от делата настаняването е било прекратено, тъй като са настъпили условия за реинтеграция на детето в семейна среда. За сравнение броят на делата от този вид през 2010г. е бил 207, а през 2009г. 125.

Производствата по тези дела са охранителни, инициирани по молба на съответните Дирекции "Социално подпомагане".

Общият брой новообразувани дела по искове по СК през 2011 г. е 401, от които 141 за развод и недействителност на брака, 105 за развод по взаимно съгласие, 29 за издръжка и 58 за изменение на издръжка.

На общо събрание на съдиите от гражданска колегия беше обсъдена противоречивата практика във връзка с приложението на разпоредбите на новия СК. На същото събрание бяха взети решения за уеднаквяване на практиката. По всички производства, по които се засягат права или интереси на дете, вкл. по делата за издръжки и разводи по взаимно съгласие, препис от исковата молба да се изпраща на Дирекция „Социално подпомагане“ за изразяване на становище или изготвяне на социален доклад, а по делата за **разрешение за теглене на детски влог и разпореждане с имущество на стойност над 2000 лева задължително да се изисква доклад от Дирекция „Социално подпомагане“.**

¹² Районен съд – Благоевград е съд-модел за прилагането на авангардни технологии в процеса на правораздаване, като безплатния отдалечен достъп до съдебни дела за адвокати. Съдът въведе няколко важни иновации през 2012 година: Регистър на наказаните граждани по Указа за борба с дребното хулиганство (УБДХ) с фокус малолетни и непълнолетни младежи; нови рубрики в интернет-страницата на съда „Преписки по етични процедури“ и „Преписки по ЗПУКИ“. Районен съд - Благоевград беше наблюдаван през 2012г. по проект „Правосъдие близо до хората: втора фаза.“

¹³ Годишен отчетен доклад на Районен съд – Пазарджик за 2011г. на съдия Николинка Цветкова - председател, Пресконференция за представяне на проект „Правосъдие близо до хората: втора фаза“ в РС – Пазарджик, 23.04.2012г

Продължава и практиката за провеждане на разпитите на деца в т. нар. "синя стая", представляваща специализирано помещение, изградено в Комплекс за социални услуги за деца и семейства в гр. Пазарджик. Състои се от две помещения, отделени с венецианско стъкло. В помещението, където се разпитва детето присъства психолог, а в другото, което се намира зад венецианското стъкло - съдията, съдебният секретар, страните по делото и пълномощниците им и евентуално родителите на пострадалото дете. Двете помещения са оборудвани с аудио- и видеотехника, една камера следи цялото помещение, втора е фокусирана върху детето и неговите реакции. Съдията посредством слушалки чува останалите участници зад венецианското стъкло.

Година	Несвършени дела в началото на отчетния период	Постъпили	Общо дела за разглеждане	Свършени	Свършени до 3 месеца	Приключили със заповед за защита
2009	4	20	24	22	18	4
2010	2	19	21	19	17	6
2011	2	21	23	22	21	11

Сравнителен анализ на делата по Закона за защита от домашното насилие, постъпили и разгледани в РС - Пазарджик за 2009 г., 2010 г. и 2011 г.

По 33ДН през 2011 г. в Пазарджишкия районен съд са образувани по молба на пострадалите и разгледани в законоустановения срок 21 дела, като по 4 от делата са били издадени и Заповеди за незабавна защита, тъй като в молбата са се съдържали данни за пряка и непосредствена опасност за пострадалото лице. За сравнение общият брой на тези дела през 2010г. е бил 19, а през 2009г. 20.

В съда е утвърдена практиката препис от постановените съдебни решения по реда на този закон да се изпращат на Регионален фонд "ИГА" за последваща работа с извършителите с оглед наложените мерки за оказване специализирана помощ на лицата, жертви на домашно насилие.

През 2011 г. в съда са били образувани и разгледани в деня на постъпването им и 18 дела по УБДХ.

Година	Несвършени дела в началото на отчетния период	Постъпили	Общо дела за разглеждане	Свършени	Наложени наказания на лица			
					Глоба	Задържане	Оправдани	Прекратени
2009	0	37	37	37	27	17	1	2
2010	0	24	24	24	25	11	3	0
2011	0	18	18	18	9	25	2	0

Сравнителен анализ на делата по Указа за борба с дребното хулиганство в РС - Пазарджик за 2009 г., 2010 г. и 2011 г.

На 9 лица в производства по УБДХ са били наложени глоби, на 25 лица задържане в поделенията на МВР до 15 денонощия и 2 лица са оправдани. През 2010г. броят на делата от този вид е бил 24, а през 2009г. 37.

Нормативната рамка, в която се анализират проблемите на детската и младежката престъпност, превенцията, противодействието и репресията се формира от Наказателен кодекс, Закон за изтърпяване на наказанията, ЗБППМН, както и някои подзаконовни нормативни актове. На база на посочените нормативни актове следва да се разграничат от една страна тези, въз основа на които се осъществява т. н. формално правосъдие за непълнолетни правонарушители - тоест правосъдие, което е основано на

ясно регламентирана процедура, реализирана чрез правоохранителните органи в страната.

През 2011 г. в РС са образувани 27 НОХД¹⁴ с подсъдими - непълнолетни, като три от тях са за престъпления против личността и всички останали са престъпления против собствеността по чл. 194-197 от НК.

Не е било спазено в пълна степен изискването на чл. 387 от Наказателно процесуален кодекс (НПК) по време на досъдебното производство да се събират данни за личността на непълнолетния, образованието, средата и условията, в които е живял, както и доказателства дали извършеното не се дължи на влияние на пълнолетно лице.

В известна степен такъв пропуск се констатира и при съдебното производство. В тази насока е необходимо съдът и разследващите органи на фазата, на която се разглежда делото за престъпление, извършено от непълнолетен да проявят активност за събиране на тази информация, тъй като тя има изключително значение при установяване на причините за извършеното престъпление, както и за определяне на наказанието, към което законът поставя изискването за съответност на извършеното престъпление, но което следва да има и особено важното при подрастващите поправително и превъзпитателно въздействие.

Съдебните заседания по делата за престъпления, извършени от непълнолетни са били разглеждани изключително при закрити врати (чл. 391 от НПК). Съдебните състави, разглеждали и решили тези дела, са били формирани според специалното изискване на 390, ал.1 от НПК. Съдебните заседатели са били учители или възпитатели.

Призовавани за съдебните заседания са били родителите /попечителите, на които е било осигурено и законово гарантираното право да участват в събирането и дори преценката на доказателствата, да правят искания, бележки и възражения.

По делата не е бил конституиран частен обвинител с оглед разпоредбата на чл. 392, ал.4 от НПК.

Съществени пропуски при досъдебното и съдебното производство са липсата на определени разследващи органи, които да водят разследването против непълнолетни и липсата на специална подготовка на съдии, които да участват в съставите , разглеждащи дела за извършени престъпления от непълнолетни. Очевидна е нуждата от съдействие на НПО именно при този проблем, който не само следва да се прокламира, но и да се търси ефективното му решение. Изискванията на закона в коментираната глава 30 от НПК, въвеждаща специални правила при разглеждане на дела за престъпления, извършени от непълнолетни, съвсем не са декларативен израз на инцидентна законодателна позиция. Те са отговор на установените вътрешни и международни потребности за постановка и разрешение на проблема.

РАЙОНЕН СЪД – ХАСКОВО¹⁵

Темата за децата обяснимо е обект на силно обществено внимание, а правосъдието за деца е особено професионално предизвикателство за всеки магистрат,

¹⁴ Наказателно общ характер дело.

¹⁵ Информация от Районен съд – Хасково, изготвена от съдия Мария Ангелова - председател, Пресконференция за представяне на проект „Правосъдие близо до хората: втора фаза“ в РС – Хасково, 09.11.2012г

в т.ч. и за съдиите в Районен съд – Хасково. В този смисъл гражданското наблюдение на съдебната система безспорно съдейства за доближаване на правосъдието до гражданите и за стимулирането на ефективния диалог помежду им. Работата по повишаване доверието в съдебната система е немислимо, без създаването на механизми за обратна връзка, за диалогичност и сътрудничество, за ангажираност към работата на съда на общество с все по-висока правна култура. Считаме, че ефективната работа по детското и младежко правосъдие налага добро взаимодействие и сътрудничество с останалите институции на съдебната власт, с правоохранителните органи, адвокатурата, местната власт, държавни органи, неправителствени организации, медии. Възможност за това предоставя Проект „Правосъдие близо до хората: втора фаза”, което Районен съд – Хасково оценя.

Сравнителен анализ на делата по Закона за защита от домашното насилие, постъпили и разгледани в РС – Хасково през 2011г. и периода 01.01. - 31.10.2012 г.

Година	Несвършени дела в началото на отчетния период	Постъпили		Общо дела за разглеждане	Свършени	Свършени до 3 месеца
		Общо	в т.ч. с участие на деца			
2011	7	38	7	45	42	37
01.01.2012-31.10.2012	3	38	16	41	30	27

От свършените през 2011г. 42 дела по ЗЗДН, 19 броя са прекратени поради оттегляне на молбата, недопустимост или неотстраняване в срок на нередовностите на молбата. От приключилите с решение дела по ЗЗДН за 2011г. едно е обжалвано.

От свършените за периода 01.01.2012г. – 31.10.2012 г. 30 дела по ЗЗДН, 10 броя са прекратени поради оттегляне на молбата, недопустимост или неотстраняване в срок на нередовностите на молбата. От приключилите с решения дела по ЗЗДН за периода 01.01.2012г. – 31.10.2012г. 3 броя са обжалвани.

Прави впечатление, че при равен брой постъпления на делата по ЗЗДН през двата отчетни периода, през настоящата календарна година повече от два пъти са се увеличили съдебните производства с участие на деца, като жертви на домашно насилие във визираните от закона възможни форми на това насилие. Увеличението следва да се преценява не единствено като последица от увеличени случаи на домашно насилие над деца, а и като резултат на повишената обществена чувствителност към проблема, респ. на увеличаване на случаите, когато факт на домашно насилие не се премълчава, а за него се сезират съответните институции. В немалък брой случаи на домашно насилие над деца, те са били единствено свидетели на извършено над техен близък насилие, в който случай обаче детето също се счита за жертва на такова негативно въздействие.

Сравнителен анализ на делата по Закона за закрила на детето, постъпили и разгледани в РС – Хасково през 2011г. и периода 01.01. - 31.10.2012 г.

Година	Несвършени дела в началото на отчетния период	Постъпили	Общо дела за разглеждане		Свършени		Свършени до 3 месеца
			За настаняване на дете извън семейството	За прекратяване на настаняването	Постановено настаняване	Прекратени настанявания	
2011	26	187	180	33	154	28	180
01.01.2012-31.10.2012	31	152	164	19	142	15	155

Съдебните производства по ЗЗДет. касаят настаняването на деца в семейство на роднини или близки, в приемно семейство, социални услуги – резидентен тип, и в специализирана институция; както и промяната и прекратяването на тези мерки, представляващи мерки за закрила на дете в риск. Прави впечатление известно намаляване броя на постъпленията на този вид дела, макар и отчетено не към края на настоящата календарна година. Положителна тенденция в тези производства е все по честото настаняване на деца в риск в семейство на роднини или близки, както и в професионални приемни семейства, като настаняването в специализирана институция е крайна мярка, при липса на друга възможност за закрила. Утвърждаването на тази тенденция е възможно благодарение на работата на Отделите за закрила на детето при Дирекции „Социално подпомагане“ по всеки отделен случай. Съдебният акт е финален в едно производство, започващо именно от тези отдели и продължаващо с предприемането на мярка за закрила по отношение на детето по административен ред. В този смисъл решението на съда в този тип охранителни съдебни производства, до голяма степен е предпоставено от работата на ОЗД-ДСП.

Проектът „Правосъдие близо до хората: втора фаза“ е продължение на осъществения през 2010-2011г. проект „Правосъдие близо до хората“, реализиран в Северна България. В резултат от наблюдението Центърът на НПО в Разград издаде Доклад за напредъка на съда в Северна България¹⁶. Документът беше представен на Национална конференция в град София, проведена на 28.06.2011г. под егидата на Министъра на правосъдието, Маргарита Попова.

Центърът на НПО в Разград е член на Гражданския съвет към Висшия съдебен съвет (2012-) и на Обществения съвет към Министъра на правосъдието Диана Ковачева (2011-) и Министъра на правосъдието Маргарита Попова (2009-2011).

Националната НПО мрежа е уникално гражданско обединение за подкрепа на съдебната реформа в България. В момента в мрежата участват над 60 граждански организации с опит в демократичните реформи. Националната мрежа е създадена през 2007г. от Сдружение „Центъра на НПО в Разград“, който е лидер в областта на гражданското наблюдение на съдебната система.

Целта на националната мрежа е да развива и поддържа високи професионални стандарти в сферата на гражданското наблюдение на съда в България: www.watch.ngo-rz.org.

Георги Милков



С подкрепата на Фондация „Америка за България“

Фондация „Америка за България“ подпомага развитието и растежа на динамичен частен сектор в полза на свободна и демократична България. Основана през 2008 година, Фондацията е наследник на Българо-американския инвестиционен фонд, създаден от Правителството на САЩ чрез Американската агенция за международно развитие. Грантовете, които Фондация „Америка за България“ предоставя, продължават отношенията на доброжелателство и приятелство между народите на САЩ и България.

¹⁶ <http://ngo-rz.org/arhives/dokladsyd2011.pdf>.